

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. -- Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe síese luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romania'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Si noi ceva despre autonomia si competintia.

Fagarasiu 15. Aprile 1863.

S'au mai publicatu la timpulu seu, dara fiindu-
lumea nu are numai grigea nóstra, o repetim si a-
cumu, cumca dela restaurarea districtului incóce mai
în tóte adunarile, mai alesu inse in adunanti'a din Sep-
tembre 1862. comitetulu centrale alu tierii Oltului
s'au facutu cu totu adinsulu atentu, cumcã n' avemu
scóle popularie, fora de nume, si ca e timpulu de an-e
ingrigi, cá se-le instituimú mai bine.

Atuncea s'au si desbatutu lucrulu seriosu si s'au
recunoscutu in principiu, cá afacerile scolare suntu a-
tributu bisericescu, apoi s'au decisu, cá oficiolatu di-
strictuale se faca pasii cuviintiosi catra ambe venerabi-
lile ordinariate, greco-reseritenu in Sabiiu si greco-
unitu in Blasiu, spre a lucrá de concertu in asta cauza
de celu mai mare interesu nationale. Implenindu a-
cesta sarcina din propriulu indemnu provocata asupra
sa, oficiolatu districtuale n'a lipsitu cu un'a si aceeași
adresa a se indreptá la ambe venerabilile ordinariate
aretandu scaderile institutiunei de o parte, proponendu
imbunetatiiri de alt'a, si cerendu cu pietate spre efep-
tuirea unei organisare solida incuviintiarea, respective
convocarea de sobóra protopresbiteriali ad-hoc, cáci
protopreotii concerninti fiindu provocati fora inalt'a or-
dinatiune nu se incuméseru ale aduná.

Intre scaderile principali, ce domnescu nunumai la
noi, ci dóra pretutindenii la romani, se enumerara a-
cestea:

1. Nu e de ajunsu normatu, unde se fa scóla
popularia, cati invetiatori se se asiedie, apoi nice si-
stemisata dotatiunea lia-caruia, ci acestea prin norma-
tivulu scolaru politicu din 1857 suntu lasate comuni-
tatiiloru confesionali autonóme, cari dupa starea ac-

tuale a parochiloru scimnu bine, cá singuri nu suntu in
stare a-si regulá lucrulu.

De proba se aduse, cá comunitati catu de mari si
catu de mici, 1500 si 50 de suflete, de facto au
cate unu invetiatoriu cu meschinulu salariu variabile
dela 5 fi. pana la 50 fi. celu multu pre anu.

2. Invetiatorii alesi de comune si decretati de or-
dinariate se scutescu dupa lege de sarcin'a militaria;
de acea nisuescu multi nechiamati a cuprinde posturi
invetiatoresci, chiaru si unde nu e de lipse lipsindu
tengerime scolaria, apoi astoru invetiatori le ajunge scu-
tinti'a dela militie pre tempu scurtu, si nu cera salariu
comuneloru: lucru care place in gradu eminente popo-
rului de rendu a u t o n o m u, si-lu face a aflá defecte
invetiatoriului aptu si esercitatu cá se-lu lapede neaple-
canduse unulu cá acela a servi de pomana.

Voesce cineva mai mare demoralisatiune?

3. Parochii locali suntu directori scolari, unu ce
frumosu cáci suntu parentii sufletesci ai tutor'a, dara
scimnu ca cei mai multi au stare fórte precaria si a-
terna dela molitva, sifestania si sarindariu.

Directorii suntu chiamati a acúsá, pre cei ce nu-si
dau pruncii la scóla, cá se-se pedepsésca prin orga-
nele politice. Cá nu o facu, nice o voru face can-
d-vá, e vederatu, pentrucá si-aru instrainá poporulu,
séu celu pucinu au asta credintia desiérta; cáci popo-
rulu uresce nedreptatea, éra pre dreptu certatu suferé,
tace si in urma binecuvinta.

4. Suntu inspectori civili cá se cuedie de econo-
miele scólei. Déca la acestu postu onorificu comuni-
tatea a u t o n ó m a, suptu influinti'a parochului directoru
locale si a protopreotului directoru districtuale, spre e-
semplu alege pre macelariulu satului, care de candu e
s'a ocupatu numai a junghiá la vite si are idea de scóla
si de carte, cá orbulu de coloru, séu altu omu ordi-

nariu ce supera oficele neincelatu ai ascurá sentintia pentru serviciulu ce nu face, apoi ce folosu tragemu dela ei, desí se intarescu in cale politeca?

Inbunetati s'au propusu:

1. Se se fipseze, unde are de ase institui scól'acati invetiatori deplinu caleficati trebue, si catu salariu se-se dee fiacaruia?

2. Comunele autonóme se-se constringa asi alege invetiatori numai intre cei calificati si salariulu odata sistemisatu se-lu sólva deplinu fora scadiamentu, dupa ce li s'a decretatu docintii. Numai asiá póte in-cetá rusinosulu tǎrgu si licitatiunea minuenda intrudusa de interesati a surupá o autonomia asiá de fragile.

3. Salariile aru fi se-se medilocésca dupa potintia comunei si numerulu prunciloru aptu de scóla. Totu locuitoriulu, are copii séu nu, cá membru alu comunei se-se constringa a contribui.

4. In comune de o natiunaletate si diverse confesiuni, déca nice un'a e in stare de asi tiené scóla propria, (dupa ce la noi póte nici in o suta de ani nu vei poté duce copii in satu strainu la scól'a ordenaria), prin bun'a-intielégere intre supremele directiuni scolare se-se faca scóle miste asiá, cá se stee suptu directiune din partea maioretatei confesionali, care-si asiédie invetiatoriu, se aléga inspectoriu, si parochulu celei lalte confesiuni se cureze de catichisarea tinerimej sale. Scimu bine cá in scóle popularie nu are locu inalt'a dogmatica, cu care s'aru periclitá confesiunea, apoi sciintiele nu se tienu de uniti s'au neuniti, bá din contra.

5. Inspectoriu civilu aru fi se-se dee mai mare sfera de lucrare, si se-se aléga catu se póte dintre cei mai literati.

Ei in loculu directoriloru se aiba cura de pedepsirea negrintiloru in cercetarea scólei, déca preotii directori se temu a escrcitá serviciu de fiscali.

Spre a se luá tóte acestea in consideratiune, s'au ceratu, cumu dísei mai susu, sobóra presbiteriale canonice de preotii si laici, caci pre laici 'i dóre mai tare de lumina, cá se póta face unu statutu oblegatoriu, a carui intarire se-se esopereze pre calea sa si se-se puna in lucrare. Inaltele ordinariate au respunsu multe si bune, numai de sobóra protopresbiteriali, s'au feritu a mentiuná ceva.

Destulu cá lucrulu au remasu pre lunga ce au fostu de multi ani, pre lunga autonomi'a in iniatura. Oficiolatu referindu tristulu resultatu dela inaltele lo-

curi eclesiastice s'au apucatu de comitetulu centrale, reprezentantele districtulu in adunanti'a sa din 23. Martiu de curundu trecutu, si i-au prezentatu unu proiectu de dotatiune scolastica calculatu amesuratu giurstariloru popuratiunii districtuali.

Acestu proiectu coprindea:

Comitetulu centrale simte imperiosu lips'a de a-se imbunatafi institutiunea la poporulu romanu.

Ea nu se póte efeptui fora sacrificie, cumu nici la popórele colocuitorie nu s'au potutu, deci dupa esemplulu altó'a cauta se-se facasi la romanii de ambe confesiunile o sistema de dotatiune uniforma in totu cuprinsulu districtulu, si fiinducá singuratiei locuitori nu potu plati tacese scolare in bani, Comitetulu decide cá se-se dee tributu scolariu in bucate la acea epoca a anului, candu fia-care le are adunate, si anume: economulu de frunte fora diferentia 32 de cupe in se-cara si cucuruзу, economulu de midilocu 24 de cupe, si economulu celu mai méseru 16 cupe de asemeni bucate, ómenii ce traiescu cu alte industrie, óre care mica tacsu in bani, buna óra 40 cr. v. a. Pre lunga acesteu comunele se faca si intretiena casele si acaretele de scóla si se provédia in regi'a propria invetiatoriu si scól'a cu lemne de focu. Alte ajutórie comunali inca nu se eschidu, unde voru fi.

In principiu mai incolo nici unu invetiatoriu elementariu se nu se salariseze mai susu de 300 fi. si nici unulu mai diosu cá cu 100 fi. v. a. pre anu, éra unde aru prisosi din tributele particulariloru se-se formeze din ele fondu scolastecu.

Acestu proiectu déca se primea de comitetulu centrale avea se-se substérna inaltulu regiu guberniu cá glasu alu poporulu, cu rogare, se-lu recomande veneratelor ordinariate, sur de la rogarea oficiolatu, spre a-lu dá sobóreloru protopopesci constituite dupa canóne, cá se-lu iee in consideratiune, si se-lu faca lege generale de dotatiune, caci asiá au facutu evangelicii si reformatii, ale caroru scóle popularie stralucescu in Ardealu, de si nice ei nu capeta nimica din fondu religionariu spre aloru sustinere.

Inclitulu comitetu centrale alu Fagarasiulu dupa lunga desbatere in intiepletiunea s'a au dechiaratu cá e incompetente*) in asta materia si tocmai cu Escelenitímii capi bisericesci, au menatu oficiolatu din satu in satu se intrebe pre toti insii autonomi si

*) Óre se putemu crede acést'a? Sermane scóle! Toti se scutura de grigile pentru voi. R.

singuri competenti place-le scól'a? si voescu a dá ceva la dascalu, séu se-lu menamu a pázi rimatorii, spre asi castigá panea? Oficiolatul, ascultatoriu bunu, o vá face si acést'a cà-lu dóre, dara in 3—4 ani, cà-ci inclitul comitetu nu i-au pusu nici unu cruciaru spre dispusetiune, apoi dupa principiulu espresu de a-cel'asi nu mi se vede cu dreptulu a vetemá autonomi'a satésca nici cerendui mácaru o prejunctura de géba.

Statulu in sa candu a instituitu comitetulu centrale, comunitatea districtuale, crediu cà a avutu altu scopu cu dins'a, anume cá in districtulu Fagarasiului se lucrú intr'o adunare nu in 64, si se te intielegi cu 40 de barbati nu cu 70,000 de fiintie totu autonóme, cumu a datu d-dieu, deci nice statulu nu e datoriu a plati spese comisionarie in acésta cauza, si asiá se va mai amená tréb'a cativa ani.

O natiune romana inca n'ai suferitu destulu!

O principiu reprezentativu vina la Fagarasiu, in estu Eldoradu constitutionale se inveti ce e autonomi'a si cà competinti'a ta e a fi purure incompetente!!!

Unu factoru nesecaveru d'a ajunge intr'unu timpu fôrte scurtu, la o avutiá fôrte insemnata. *)

Factorulu celu mai siguru, a ajunge la o avutiá fôrte insemnata, si inca in timpu fôrte scurtu, este cu buna séma sericultur'a séu cultur'a viermiloru de metasa. — Sericulturei are de a multiamí Francia nemarginit'a si nesecat'a avutiá natiunala, care li aduce in totu anulu mai multe milióne de franci, adeca peste 200,000,000; frumósa suma si fôrte insemnata, inse si multe mii de ómeni se ocupa cu asta industria binefacátore, si cu catu mai multi se ocupa, cu atata mai multu cresce pretiulu produsiloru coconi; fiindca unde se producu coconi multi, trebue se-se face si fabrice de depanatu, si ast'a maresce pretiulu coconiloru. In Francia s'a latitu sericultur'a intr' atata, incatu cu a-nevoia vei allá vre-unu orasiu séu comunitate in care se nu fia „muri séu fregari“ si siricultori, si mai alesu in partile australe. — Totu insulu produce coconi, pe

carii li vinde la fabrice; si chiar productulu coconiloru li aduce unu venitu fôrte insemnatu, la acaror'a producere a intrebuintiatu unu timpu de 35 de dile. Cine n'a cetitu in statisticele anuale din Austria, catu venitu au locuitorii din Lombardia si Venetia pentru coconi? acaror'a producere aduce locuitoriloru ambeloru tieri unu venitu anualu de 40 de milióne fi., si acaror'a pretiu se maresce, prin lucrarea loru in tíera mai cu 10 milióne. Acést'a este avuti'a cea mare a Franciloru si Italianiloru; durere inse numai a nóstra nu-i! Nu ar' fi mai bine de vendutu coconi, si de intimpinatu unele spese (chieltueli), precum tributulu séu darea s. a.; — decatu a vinde panea din gur'a copiiloru?! —

Unele provincie austriace inea n'au remasu pré multu inapoi, si aceste producu coconi in catimi mari-sióre, precumu Austria de susu si de diosu, Dalmatia, Croatia, Slavonia s. a. Si acestu progresu este de multu fiimitu atatu guvernului catu si altoru persóne private, cari prin neobosita staruintia si indemnú au incorigiatu poporulu la acestu ramu industrialu. — Cá modelu ni potu sierbí societatile infintiate in Viena, Linz si Graz. Ba si Borussia a facutu unu progresu avantajiosu in sericultura. Numai noi suntemu acolo unde am fostu de secle de ani! si óre pana candu? Cu buna séma pana atuncia, pan' nu vomu incepe a conlucrá cu totii din resputeri pentru in florirea dulcei nóstre patrie, pentru cultivarea poporului, atatu in privinti'a materiala catu si spirituala.

Voiescu a aduce unele esemple, cum chiar' unii imperati, regi, duci, magnati s'au ocupatu cu sericultur'a si au indemnatu pre suditiu loru spre comun'a ocupare cu acestu ramu industrialu atatu de avantajiosu, productivu si inavutitoriu; si acaror'a esemple si indemnuri au avutu succese fôrte bune, ba chiar' si din seculu femeescu ni sierbescu unele imperatese cu esemple demne de imitatu. Asiá se scie ca imperatii chinesi au indemnatu pre suditiu loru la sericultura, atatu prin incorigieri catu si prin esemplele loru demne de imitatu. Imperatés'a Chinesiloru, soci'a imperatului Hoanti, cu numele Selinsi, mergea in o „numita dí in totu anulu cu damele curtii sale si culegeá frundie de „muru“, carea o aducea si o dá viermiloru de metase, carii li crescea imperates'a insasi. — Si la noi in Europa au indemnatu si incorigiatu atatu imperatii, catu si alte persóne de stare nalta pre suditiu sei la plantarea muriloru si crescerea viermiloru de metase. Vr'o dóue esemple din cele multe ni voru fi de ajunsu, din cari vomu puté apriatu conchide, catu de multu s'a interesatu

*) In legatura cu articulu din Nr. 6. intitulatu „Despre Metasaritu“ mai publicamu inea doi articuli cari toti la olalta voru formá unu micu cadru alu sericultur'e: unu ramu de industria fôrte proventuosu, unu isvoru menosu pentru avuti'a natiunala, care ar' trebú introdusu si la noi romanii fora amenare.

ómenii de statu, pentru realizarea séu introducerea acestui ramu industrialu. —

Se scie, ca regele Ludovicu Filipu a mandatu cá se se planteze in presinti'a sa 50,000 de muri, si a înfiintiatu o fabrica mare pentru crescerea viermiloru de matasa pe proprietatea sa Neuli, si inmultia prin ajutoriu banescu societatile de agronomia si industria nationala. — Regele Fridericu celu mare de asemenea mandá si indemná pre suditii sei la plantarea muriloru si crescerea viermiloru de metasa, care ramu industrialu aduce acuma Borusieniloru unu venitu pré-indestulatoriu. — Ba si imperatii Rusiei au indemnatu pre suditii loru la plantarea de muri si la crescerea viermiloru de metasa, voidu se latiésca acesta ocupatiune productiva si in Rusia, si acestu indemnú si-a avutu succesulu celu asteptatu; fiindu ca acuma se producu coconi in mai multe Governaminte, precumu alu Moscvei, Chievului, Podoliei, Astrahanului s. a., dar' ei nu se temura de asprimea climei loru. — Ce ne impiedeca óre pe noi? pe candu noi suntemu convinsi despre clim'a nóstra cea favorítoria acestui ramu industrialu. Cu buna sama numai indemnatori multi, inse póte neci acestia, ca acum au inceputu si barbatii cei meritati ai natiunii nóstre a indemná si incoragiá pre poporulu nostru, si credemu ca indemnurile aceste voru fi incoronate de succesulu acceptatu. Catu de bine ar' fi déca am incepe a lucrá cu totii la acestu ramu industrialu fara destingere de stare; dar' mai cu sama aceea, cari au una influentia mare in poporu, si acaror'a sustienere atérna pana acuma numai dela poporu, precum pré-onoratiu parinti suflétési, de asemenea docintii comunali. —

Ar' fi de doritu cá lia-care se incépa a-si cresce muri, si nu numai pentru sine, ci se aiba de unde se póta impartii si locuitoriloru din comunele loru, cá asiá mai curendu se-se respandésca muri crescuti macaru de doi, trei ani, se-se póta folosi si poporulu de binefacerile amentiteloru persóne. Se scie ca docintii suntu deobligati a instrúá pre invetiaceii loru si in agricultura,—si catu de bine ar' fi, déca dupa órele de invetiaturi spirituale, aru esí cu invetiaceii loru in gradina si li-ar tiené unele prelegeri, despre pomeritu, albinaritu s. a., séu de i-ar duce in casa unde cresce viermii de metase si i-ar face cunoscuti cu crescerea acestor'a; — acést'a s'ar poté face in órele de recreatiune. —

Si eu insumi am invetiatu in anulu trecutú studintii din gimnasiu, si preparandii cá se véda cum se crésca viermii de matasa si se cunósca mai bine natur'a a-

cestor'a si studintii insisi me intrebau despre unele si altele, cari-mi facea multa placere, ba unii din preparandi capetara asiá de mare gustu si placere, incatu acuma s'au determinatu si ei a se ocupá cu sericultur'a si a o introduce in comunele loru. — In Nr. 6. si 8. a. c. alu Gazetei Transilvaniei am cetitu cu multa placere pregatirile laudabile ale unoru cultori de viermi, cari voescu a produce mai multe dieci de magi de coconi, de asemenea s'a amentitu cumca s'ar face si pregatiri pentru dóue gradini in Sibiu si Blasiu, unde se voru semená muri si de aici se-se impartiesca pe la Romanii din Transilvania; insa catu de bine ar' fi cá se nu acceptamu pana vom capatá muri din gradinele numite, ci se semenamu lia-care muri, pentru ca de s'ar si cresce in numitele gradini, acolo ar' fi bine se-se crésca pentru acele comune, in cari nu s'ar aflá altii, carii ar respandí muri, afara de acést'a acolo s'ar poté cresce numai unu numeru micu, si neci de cum corespundietoriu numerului Romaniloru din Transilvania; si de voimu a face unu progresu avantajosiu in sericultura, atuncia ni suntu de trebuintia mai multe milióne de arbori, cu atata mai multe, cá n'avemu pré-multi arbori mari, carii ar' produce frundie cu magile. Se scie ca in Lombardia se aflau in anii trecuti peste 16 milióne de muri, si in Venetia peste 13 milióne; cu catu mai multi ni-ar trebui nóue candu n'avemu arbori vechi. —

De cum-va ar' voi cine-va a-si cumpará semintia de muri, si nu s'ar aflá in Transilvania póte se-si castige séu de la Viena séu dela Linz dela societatile de sericultura, unde se afla si nisce sorti recunoscute de bune, adeca *Morus alba*, *Morus multicaulis*, *Morus moretti*, *Morus Lou*.

Acest'a din urma este celu mai bunu, si produce o frundia de o marime necredita si care e fórté buna pentru viermii de metase; viermii nutriti cu asta frundia, dau una metasa fórté buna, din care se póte face si o materia din cele mai grele.

Cernauti.

G. M.

Ofertu nobilu pentru institutu de pedagogia.

In Nr. 10. alu acestei foi publicasemu unu articulu: „Lips'a unui institutu pedagogicu pentru Archi-dieces'a Albei-Iulie,“ si éta ca in G. Tr. si cetimu unu ofertu generosiu pentru unu atare institutu din partea preutímei din protopopiatulu Blasiului:

„Prea-onorate domnule Protopope!

„Noi preotímea gr. - catolica din districtulu archi-

diaconale alu Blasiului — oserbandu din experientia, cumca pre lunga tóta silinti'a de a dá instructiunei tinerimoi in scótele elementari de pre sate impulsulu recerutu de propasire si inaintare pana aci fórté pucinu amu potutu profitá in acestu obiectu atatu de momentosu pentru natiune, din acea unica cauza, ca de si in totu satulu si tóta parochi'a se afla docente comunale; totusi déca docentii n'au invetiatu in adensu studiele pedagogice, nu sciu metodic'a de a propune si a predá obiectele de invetiamentu la prunci, incatu potemu pre dereptu díce, ca orbu conduce pre orbu; — amu venitu la acea convingere, ca pana candu nu se va redicá in archidieces'a nóstra metropolitana, unu institutu pedagogicu, cu cursu ordinariu de invetiamentu didacticu, caus'a scolastica*) de locu nu va poté inaintá; totu de una data deplinu convinsu despre urgent'a necesitate de a se redicá unu asemenea institutu, de óra ce recunóscemu lips'a receruteloru midilóce spre realisarea acestei dorintie comune, de buna voi'a nóstra ne dechiaramu inaintea mai marilora nostri bisericesci, si prin acést'a inaintea intregéi natiuni, cumca noi de buna voi'a nóstra ne apromitemu si ne oblegamu, ca ori care dintre noi va fi impartasitu din adjutulu imperatescu de 18,000 fi. v. a. séu din alte beneficie séu fundatiuni archi-diecesane, va dá si lasá din suma de participatiune 5 % pentru intemeiera unui fundu séu capitalu, din care se se redice institutul pedagogicu pentru archidieces'a, séu din care se se platésca profesorii de pedagogia.

„Direptu acea ne rogamu de prea onor. Domni'a Ta, cá se benevoiesci acest'a a nóstra dechiaratiune a o face cunoscuta Esc. Sale parentelui metropolitu si venerabilului consistoriu metropolitanu, si de un'a data in numele nostru a te rogá, cá se se indure a primi acestu ofertu alu nostru, cá pre denariulu veduvei din S. Scriptura, ce de buna voi'a nóstra-lu facemu in interesulu propasirei causei școlare.“

Preotii din tractulu Blasiului.
Urméza subscriptiunile.

Acestu esemплу merita imitatiune din partea toto-

*) Si cultur'a poporului romanu, care mai reclama si combinarea sciintieloru mai practice agronomice cu acestu institutu de pedagogia, si care atunci va poté influintiá in tóte fibrele vietii romanului, ca taunci va confugá romanulu la scóle, cá la funtan'a si a luminarii si a intereseloru sale pipaite. — Vederemo.

roru! A batutu ór'a a unu-spre-diecea si se numai dormitamu!

Sciri scolastice.

In numerulu trecutu impartaisemu! din „Buciumulu“ nesce fragmente care arunca lumina peste starea miserabila a instructiunii publice in Romania atatu in institutele din Capitala, catu si din provincia. Acumu cetimu in „Romanulu“ in o corespondintia din Iasi urmatórele despre starea instructiunii d' acolo din Iasi:

„Universitatea de aici s'a constituitu inca de 'ndata dupa rechiamarea profesoriloru de catra d. ministru Tell. Ea si-a alesu de rectoriu pe d. N. Ionescu si l'a supusu intariri ministeriului. Ce se fia óre ca nu vine de la acest'a respunsu, nici da, nici ba? — Pe calea tacerii, lucrurile nu se potu, de siguru, scóte la vre-unu capetu bunu. —

O mesura care va dá bune rezultate este crearea in Iasi a unui comitetu centrale de inspectiune scolaria, pentru Romania de dincóce de Milcovu. Acestu comitetu, alcatuitu pana acumu de 5 profesori: de d-nii Maiorescu, Marzescu, Teodori, Pangrati si Alesandrescu, mai marinduse prin doi membri celu pucinu, competinti in sciintiele naturali si matematice, va fi, credemu, de reale ajutoriu d-lui ministru de instructiune publica, in imbunatatirea si priveghiarea scóleloru din fóst'a Moldova, remase fara nici o ingrigire prin desfiintierea consiliului scolariu, prevediutu de legile in vigóre. Aflamu ca acestu comitetu scolariu au terminatu o prima inspectiune a scóleloru primarie din Iasi si ca a si transmis raportulu seu catra ministeriu. Ne vomu face o datoria a aduce si in cunoscinti'a tierei acelu raportu, daca vre o fericita ocaziune ne va procurá o copia de pe elu.

„Unulu din avantajiele imediate ale organizarei acestui comitetu de inspectiune, va fi de siguru regularitatea mai mare care voru pune in viitoriu unii d-nii profesori in tienerea clasiloru loru. Ce se va díce la Bucuresci,*) candu se va sci, ca unu doctoriu óre-care profesoriu de pedagogia la gimnasiu, avea datoria se tienia in semestrulu din urma celu pucinu 100 de lectiuni, si ca d-lui n'a tienutu decatu 15? — Ce se va díce de unu profesor de istoria, care a facutu 78 de absintie in timpu de vr'o 3 lune si diumetate de clase? Ce se va díce de unii din junii domni cari se folosisera de demisionile vechiloru profesori, ca se se urce

*) Dar' ce se va díce la Iasi de profesorii din Bucuresci? R. A. S.

pe catedre gimnasiali, candu se va scî ca au cate 44, si celu pucinu cate 30 de absintie in 3—4 luni? —

„Comitetulu a luat obligatiune a oprî in viitoriu a cęsta neurmare la indatoriri a unor'a domni profesori si invetiatori. Vom vedea cumu va intielege si comitetulu marea lui misiune.“

Din Strainatate. Ministeriulu din Prusi'a a asternutu dietei unu proiectu de o lege scolastica. Se afla adeca tienuturi in Prusi'a unde venitul minimalu alu invetiatoriloru pe anu inca nu-i nice de 100 taleri. In diet'a dela Gotha inca se desbata o lege scolastica. In aceea lege se dicea, ca invetiamentulu relegiunei se se stęrga din planulu de lectiuni, si se-lu propuna numai preutii, dar' maioritaea dietei precumu si guvernulu s'a exprimat in contra acestei pareri, dicundu, ca prin acęst'a scade demnitaea si influinti'a invetiatorului.

— In 26—28. Mai a. c. se va tienę la Manheim a 14-ea Conferintiã universala a invetiatoriloru germani. Acęsta conferintiã e de mare insemnatate si pentru aceea, ca acolo s'a infintiãtu si unu comitetu, care se-se ingrigęsca pentru dirigerea unei espusetiuni universale de carti scolastice, midilõce si instrumente de invetiamentu, precumu si de alte obiecte diverse ce taie in sfer'a invetiamentului. — Ore n'ar' fi d' unu mare interesu se męrga si dintre romani unu barbatu de scõla la acca adunare insemnatu?

— Energi'a cu care Rusi'a pasiesce pe calea progresului a pusu lumea in mirare. Guvernulu sacrifica invetiamentului o deosebita atentiune, intrebuintięza tõte midilõcele pentru redicarea scõleloru si a invetiamentului. Guvernulu a ordinaru cã in fia-care guvernamentu se se tienã conferintiã libere de invetiatori. Si cã mai tardiu se se põta introduce conferintiã universale de invetiatori, a concessu cã se-se infintieze reuniuni de invetiatori. Cu catu aceste mesuri suntu d'o mai mare insemnatate, cu atatu trebuie se ne rusinamu mai tare, ca Rusi'a cea absolutistica ne intrece in asta privintia pe noi, cari dicemu ca ne aflamu in constitutionalismu, dã-l' am focului!

Varietati.

Vięti'a si Mõrtea.

Nu este dî in care se nu audîmu: a nascutu unu copilu, a muritu unu omu. Candu privimu faptulu in sine vedemu ca o fintiã a intratu in viętia si alt'a a esitu; este dar' naturalu cã fia-care se-si faca

intrebarea: ce este vięti'a? ce este mõrtea? Multi filosofu din vechime au cercatu se esplice aste minunate fenomene ale naturei si n'au pututu ajunge la unu rezultatu multumitoru. Unii au comparatu vięti'a c'o lupta continua, c'un focu care arde. Anatomistii care se ocupa cu disecti'a (taierea) corpului umanu si-a animaleloru au disu ca vięti'a este organizati'a in activitate si au mersu pana candu au confundatu materi'a cu spiritulu, acestia se numescu materialisti. Fisiologistii filosofi au observatu ca exista ceva nematerialu care este deosebitu de organismu si care este caus'a tuturor fenomenelor viętiei; acestu ceva nematerialu a fostu consideratu de densii cã o putere legislativa, caria au datu numirea de Spiritu, Archee, s'apoi sub dens'a veniã puterea esecutiva care arangięza moleculele si le face a luã o forma, ceea ce se numesce si fõrtia vitale. Fisiologistii acestia se numescu spiritualisti. Cei d'anteiu au pretinsu ca materi'a este totulu, ca din arangiarea si buna starea ei resulta vięti'a; cei d'alu doilea din contra, au pretinsu ca spiritulu este totulu, ca elu este care creaza materi'a si o transformã.

Intre materialisti si spiritualisti se afla dualistii moderni care facu parte si spiritului si materiei si care considera vięti'a cã unu rezultatu alu armoniei amendoru'a. Dar' armoni'a dualismului adoptatu de cei mai multi nu este altu ceva de catu o lupta, si intr' adeveru in tõta natur'a vięti'a nu se dobindesce de catu prin lupt'a intre individu, (sęu dupa cum se dice lumea mica, lumea interiõra *) si lumea esteriõra (sęu lumea mare). Nimicu nu se castiga in lume fara lupta: lupt'a intre lumina si 'ntre intunericu, intre sciintia si ignorantia, intre bine si reu, intre viętia si mõrte. Campulu naturei dar' catu este de frumosu si de incantatoru, nu este de catu o arena de resbelu unde individulu romane totu d'auna invinsu. Se vedemu acum ce este vięti'a.

Considerata in esenti'a sa Vięti'a a fostu defnita in mii maniere diferite dupa diferitele sisteme: „Bichat o defniã“ totalitatea fõrtieloru care se opunu mõrtei, „Stahl“ rezultatulu fõrtieloru conservatõre ale sufletului. Altii au defnit'o organizati'a in actiune, activitatea speciale a corpuriloru organizate etc. Considerata in principulu sęu vięti'a a fostu privita de unii cã

*) Comparati'a acęst'a a interiorului organismului c'o lumea mica este prea drępta, caci in corpulu nostru se afla totu ce este in lume insa in micu; a se inchide in sine este a se margini in lumea mica.

unu rezultat alu fôrtilor curatu materiale si raportate la legile ordinare a-le Mecanicei, ale Fisicei si ale Chimiei; de alii a fostu considerata cá efectulu unui principu d'o natura particularie care este deosebitu de agentii fisici si care adese chiar o combate. Dar' acestia nu suntu de locu de acordu asupra naturei acestui principu, nici asupra numelui ce trebuie sa 'i dea. A fostu numita dupa timpi Enormonu (Hippocrate), Archee (Van Helmont), fôrția plastica, sufletu, principu vitalu etc. Desbaterea este departe d'a fi terminata cu tóte acestea se pare imposibile d'a esplicá viéti'a intréga prin singurile proprietati ale materiei, afara numai déca nu va pune in numerulu acestoru proprietati unu germinu de sensibilitate si de miscare spontanee.

Fisiologistii nu suntu mai pucinu divisati asupra residentiei vietiei; unii atribuindu fia-carui organu o viéti'a propria, alii cirmuserindu viéti'a intr'unu organu unicu si centralu. Dupa esperientiele cele mai moderne ale fisiologistiloru mai cu séma ale d-lui Flourens, principulu vietiei pare ca resida la animale intr'unu punctu fôrte limitatu alu meduvei alungate, pe care d. Flourens o numesce nodulu vitalu.

Intr'unu intielesu mai latu, viéti'a, se cuvine tuturoru fiintelor care compunu regnulu organicu (vegetale si animale) si forméza caracterulu prin care se deosebescu de corpurile brute, precum mineralele si pietrele care compunu regnulu neorganicu. Unii au mersu mai departe si au intinsu viéti'a la tóte fiintiele si au insuflitu fia-care molecula, fia-care stea, séu in fine universulu intregu admitindu o viéti'a universale. Se deosebescu viéti'a curatu-organica séu nutritiva, coprindându funcțiunile care se marginescu la conservatiunea individulu precumu: digesti'a, circulati'a, respirati'a, secreti'a, si apoi viéti'a animale séu de relatiuni care pune pe animala in raportu cu fiintiele esterióre si care coprinde, miscarea: sensibilitatea si inteligenti'a. Cea d'antaiu este fara consciintia si se cuvine atata plantei catu si animalulu, cea d'a dóu'a este insocita de consciintia si este proprie animaleloru.

Totu misterulu vietiei stá in integritatea si in funcțiunea neintrerupta a trei organe insemnate; inima, plamoni si creeru, care de si fôrte reduce si obscure la animalele inferióre, dar' totu esista. Ce frumósa combinatia! Ce 'ncantátore armonia musicale in corpulu animalulu inin'a bate, plamonii resufla, creerulu gandesce si animalulu se bucura de plenitudinea vietiei; si apoi candu vomu gândi ca la cea mai mica miscare a unui organu concura o multime de muschi nervi ar-

terii si vine. Óre la privirea acestui miracolu nu ne simtиму transportati in alte regiuni mai nalte si nu ne apropiemu de Inteliginti'a adorabile care a combinatu lucrurile cu atata intieleptiune. Óre sufletulu nostru nu se simte patrunsu d'unu profundu respectu inaintea Creatorulu siu?

Eca dar' ca viéti'a nu este de catu o lupta neprecurmata a individulu cu lumea esterna si candu acésta lupta incetéza urméza mórtea. Totu ce se observa in fenomenulu vietiei este ca, o fiintia organizata nu póte traí de catu cu perderea alteia, un'a castiga si alt'a perde, un'a vinde si alt'a cumpara cá se dîcu asiá.

Dupa ce am espusu in scurtu ce este viéti'a se trecemu se vedemu si mórtea ce este. Mórtea este incetarea definitiva a tuturoru funcțiuniloru vietiei corporale; ea este in generalu precedata de simptome grave care depindu de turburarea respiratiunei, a circulatiunei si-a funcțiuniloru cerebrale (ale creerulu), ceea ce constituie fenomene ce precedu mórtea si care se numesce agonia. Aceea care ajunge totu d'o data si fara fenomenu precursoriu se numesce mórte pripita.

Mórtea este naturale candu vine in urma unei malatii spontanee, pripita candu este efectulu unei violintie óre-care.

Se deosebescu mórtea reale séu absoluta de mórtea aparenta séu relativa. Mórtea reale, nu este totu d'auna lesne de cunoscutu, asficsi'a, letargi'a, sincop'a, catalepsi'a, epilepsi'a, ecstasulu, tetanosu si multe alte malatii nervóse prefacu efectele ei si potu dá locu la o mórte aparinte. Lips'a respiratiunei constatata printr'o oglinda pusa la gur'a mortulu cá se véda déca se acopere de aburu, nu este totu d'auna unu semnu siguru despre incetarea vietiei; intiepenirea membreloru (rigiditatea cadaverica dupa cum se dîce) si inceputulu putrefactiunei (putredirei) suntu cele dóue semne sicure ale mortii reale.

Pentru a intimpiná tristecele accidente care potu rezultá d'intr'o mórte aparinte s'au luat dispositiuni legale care se opunu la ingroparea pripita. In Francia nu se potu ingropá mortii de catu 24 óre dupa mórte. Unele popóre nu ingrópa mortii de catu dupa ce au trecut treí zile. In unele orasie din Germania s'au stabilitu chiar case mortuarie unde corpurile mai nainte d'a-le lasá in dispositi'a vermiloru suntu puse si observate cu ingrigire pana candu putrefacti'a se declara. Acest'a este unu stabilimentu de cea mai 'nalta umanitate.

Cei vechi indieise mórtea: o faceau fia Erebulu si-a noptiei si sr'a somnulu; o puneau inaintea portiloru in-

fernului. Ea erá onorata d'un cultu particularu la Fene-
cieni precumu si la Lacedemoneni; ca este ea repre-
sentata sub form'a unui scheletu usioru avendu aripi la
spate si in mani o cósá. Tis'a, ciparosulu si cocosiu 'i erau
consacrate si dreptu atributu 'i se dá o flacara restur-
nata, o urna si cate odata unu fluture.

Acestu fenomenu care la prim'a vedere pare atatu
de 'ngrozitoru nu este de catu unu simplu faptu alu
naturei. Dar' noi scimu ca natur'a care in marea ei bu-
nătate si 'ntieptiune avendu totu d'auna in vedere le-
ricirea fiintieloru nu produce de catu fapte bune si drepte
asiá dar' mórtea este unu ce bunu, dreptu si chiar tre-
buintiosu in sistem'a guvernale a lucruriloru. Intr' ade-
veru prin mórte nu vedemu de catu o transformare a
materiei; dar' in totucursulu vietiei ala unei fiintie or-
ganisate, ce vedemu in corpulu loru mai multu de catu
transformatiuni repetate: din pane si carne se face sange
si óse. Ce deosebire mare de la sange pana la lapte
de la érba pana la carne, cu tóte acestea un'a nu este
de catu transformatiunea celei-lalte. Ce minune incan-
tatóre la intercalarea si renoirea moleculeloru in adun-
cimea organeloru! Se suposamu pentru unu momentu
ca transformati'a materiei a incetatu, atunci alimentele
(bucatele) ce introducemu in corpulu nostru neputendu
fi digerate (mistuite) si transformate in sange, nutriti'a
n'ar puté se-se face si prin urmare intretienerea vietiei
ar' fi cu neputinta. Totu asiá este si cu mórtea, déca
mórtea n'ar esistá viéti'a ar fi imposibile, un'a se 'ntre-
tene prin ajutorulu celei-lalte. Numai pentru intretienerea
omului cate fiintie organisate, animale si vegetale disparu
pe fia-care di. Asiá dar' mórtea este trebuinciósa in
sistem'a. Naturei si trebuí s'o privimu cá o bine-facere a ei.

(Natura).

A.

— Nu asiá de multu primiramu Nrii cei din urma depe
a. 1862 din **Natur'a**, jurnalul pentru respandire
a sciintieloru naturale in Romania, redi-
giatu de **Dr. Iulius Barasch** si de **D. Ananescu**,
si totu odata aflaremu din anuciulu Redactiunii ca a-
mintitul diariu cu linea a. 1862 incéta d'a mai aparé
din lips'a abonantiloru, dar' asecuréza ca va reaparé in-
data ce se va aratá posibilitatea a materiala.
Amu cetitu cu mare parere de reu incetarea acestui
diaru de specialitate, scrisu cu unu condeiu ageru si
dulce si cu o adunca cunoscintia a naturei. Ceteamu si
ne delectamu inca in interesantii articuli din numerii ultimi,
i aveamu chiar' in mana candu éta »Romanulu« din
4. Aprile, ne sosesc cu trist'a scire ca **Doctorulu**
Iulius Barasch redactorulu primaru alu dia-
riului **Natur'a** a moritu in 31. Martie a. c. Cá si
candu ar' fi sciutu ca elu peste pucinu va trebuí se lase
viéti'a acést'a si se tréca la cea eterna, a incetatu d'a
mai dá viéti'a Naturei opului seu. **Natur'a**, ce ince-
puse a aparé in 1865, incetase doi ani si éra reaparuse,
ar' fi d'ajunsu cá se-lu face neuitatu in literatur'a ro-
mana. Dar' nu, elu inavuti inca mai nainte literatur'a
romana si cu unu altu opu insemnatu: **Minuile Na-**

turei. Barasch mai fusese inca si colaboratoru la dia-
riulu Israelitulu romanu ce aparuse in 1857.
Elu a fostu de sange evreu dar' de anima romanu. —
Treci in pace, Barasch, la acel'a pe care l'ai martiu si
l'ai cunoscutu din faptele maniloru sale, ér' numele teu
va remané o ereditate sacra totororu romanilor!

— Din unu Nr. ce ne-a sositu din **Reforma** din
Bucuresci se vede ca acestu diaru ér' a inceputu a a-
paré totu sub redactiunea d-lui **Valentinianu**.

— Dechiaratiune. Facie cu on. publicu cetitoriu
si respective cu stimatii abonanti la „Speranti'a“ — ne
simtímu indetorati a aduce la cunoscintia publica ca, cun-
tinuarea tiparirii amintitei fóie nu s'a potutu efeptui, du-
rere din caus'a abonantiloru pucini; — deci rogandu-ne
pentru indulginti'a multu stimu. abonanti, facemu cunoscutu
on. publicu binevoitoriu ca, amu prelangitu terminulu abo-
namentulu pana la 15. Maiu a. c., rogandu pre stimatii cu-
leptanti pana la terminulu mentiunatu a ni tramite pretulu
abonamentulu (3 fi. pe anu, 1 fi. 70 cr. pre 1/2 anu), cá se
potemu continuá edarea.

La din contra déca on. publicu nu va tiené démna de
partinire intreprenderea—ni de interesu comne: dupa ter-
minulu mentiunatu, de si cu mahnire si greu-
tati mari vomu retramite banii incasati stimati-
tiloru abonanti.

Rogamu si cele-lalte stimate foie paterne a ni pu-
blica dechiaratiunea celu pucinu in estrasu.

Rediginti'a „Sperantiei.“

Din **Tesaurulu de monumente istorice** a so-
sítu brosiur'a a 10 pe Aprile si cuprinde:

1. *Σταθρίων, Ἀρθραγαθίας τοῦ Μιχαὴλ Βοιβόδα.*
(Stavrinos, Vitejile lui Michail Voivodu).
2. *Μαθθαίου ἱστορία τῆς Οὐργο-Βλαχίας.*
(Mitrop. Mateiu, Istoria Trieri-Romanesci).

— **Catalogulu generalu de carti romanesci** alu
libreriei lui S. Filtsch cu pre t i u r i s c a d i u t e, doritoriloru
cari se voru adresá cu epistole francate se tramite gratisu
si franco.

Indreptari. In articulu dlui A. P. I. din Nr.
trecutu pag. 105 colón'a 1 seri'a 15-a a scapatu o eróre de
tipu, se se cetésca adeca barbatu in locu de barbaru.

Respunsuri.

Referintelui din Slimnicu. Domnule! scriene scurtu
si lamuritu; nu scimu ce vrei se dici, pentru-ca-ti contradici in-
susi. Atat'a pentru limisirea d-tale.

— Lui „**Aronu si Moisi**“ din Marmatia. D-vóstra inca
ne scrieti mai lamuritu, si fiindu-ca faceti personalitati trebue se
ne scrieti sub numele adeveratu, care noi, deca veti poffi nu-lu
publicamu, ci va remané intre secretele Redactiunei. Astu-felu nu-
mai vomu publicá corespondinti'a d-vóstra, altu-mintrelea nu. Am
dorí din Marmatia nisce impartasiri mai detaiate despre starea
scóleloru d'acolo.

— Pest'a. Dlui **I. V.** epistol'a am primit'o, ce-ati cerutu v'am
tramisu de multu.